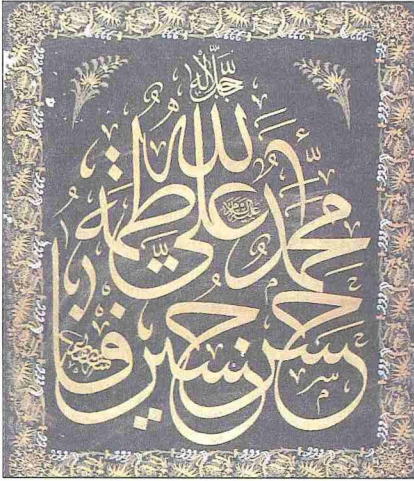

Kazasker Mustafa İzzet hattı ile Âl-i abâ isimleri

bunun sebebi Emevîler'in Ali hakkındaki menfi kanaatleri midir, yoksa nakledilen hadis metninde hakikaten Ali'nin adının geçmemiş olması mıdır, bilmiyorum".

Sünnî âlimler Âl-i abâ ile ilgili rivayetleri umumiyetle sahih kabul etmekle beraber Şiîler'in bu rivayetlerden çıkarmak istedikleri bazı sonuçları reddetmişlerdir. Şiîler, Ehl-i beyt'in beş kişilik Âl-i abâ'dan ibaret olduğuna inanırlar. Sünnîler ise Peygamber'in zevcelerinin, kızlarının, hatta Selmân-ı Fârisî'nin de Ehl-i beyt'e dahil olduğu kanaatindedir. Yine Şiîler Hz. Peygamber'in yapmış olduğu dua sayesinde Âl-i abâ'nın gûnahtan korumadığını iddia ederler; halbuki Sünnîler peygamberlerden başka hiç kimsenin mâsum olamayacağına inanırlar. Şiîler bu hadiseye dayanarak Hz. Ali'nin Peygamber'den sonra insanların en faziletlisi ve halife olmaya en lâyık kimse olduğunu ileri sürerler. Sünnî âlimler ise genel olarak dört halifenin fazilet derecelerinin hilâfete geliş sırasına göre düşünülmesinin gerektiğini savunurlar.

Şiîlik'te Âl-i abâ'ya bu derece önem verilmesi, konunun aşırı uçlar tarafından tehlikeli bir şekilde istismar edilmesine ve etrafında bazı bâtil inançların vücuda gelmesine yol açmıştır. Şiîler çok erken bir tarihte Âl-i abâ'yı kutsileştirmiş, daha sonra bazı mutasavvıflar da aynı görüşü paylaşmıştır. Hatta bazı Bâtınî ve Hurûfîler Âl-i abâ'yı bir el şeklinde resmetmişler, bunun orijinal harfleriyle (الله) lafzının remzi olduğuna inanmışlar ve "Nâm-ı Ahmed nüsha-i icâda bis-

millâhtır / Pençe-i Âl-i abâ aynıyle bir Allah'tır" demişlerdir. El şeklindeki Hamse-i Âl-i abâ'ya dinî mahiyetteki bazı İran sancaklarında da rastlanmaktadır. Yezidî lânetlemek ve Âl-i abâ'yı tebci etmek için bahis konusu zümrelerin muhabbetnâme, selâmnâme ve destan adıyla yazdıkları manzumelerde de sık sık Âl-i abâ tabirine rastlanır.

Ehl-i sünnet âlimleriyle şeriata bağlı mutasavvıflar, Âl-i abâ anlayışının Şiî zümreler arasında aldığı şekli tasvip etmemiş, hatta ona cephe almışlardır. Fakat bir kısım mutasavvıfların Şiîlik'ten kaynaklanan bu telakkinin etkisinde kaldıkları da bilinen tarihî bir gerçektir (ayrıca bk. EHL-i BEYT).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 107; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 61; Tirmizî, "Menâkıb", 32, 60, "Tefsîr", 4; Taberî, Tefsîr, III, 211-213; XXII, 7; İbnü'l-Mutahhar el-Hillî, Minhâcû'l-kerâme (Minhâcû's-sünne içinde, nşr. Muhammed Reşâd Sâlim), Kahire 1382/1962, I, 151-152; İbn Teymiyye, Minhâcû's-sünne, Bulak 1321-22, IV, 20-25; Pakalın, I, 1-2; Elmalılı, Hak Dini, VI, 3892; Ö. Rıza Doğrul — M. Şakir Ülkütaşır, "Âl-i abâ", İTA, I, 249-251; I. Goldziher—C. van Arendonk—A. S. Tritton, "Ahl al-bayt", EI² (İng.), I, 257-258; H. Algar, "Âl-e 'abâ", EIr., I, 742.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

ÂL-i BÜ SAİD

(bk. BÜ SAİD HÂNEĐANI).

AL DAMGA

(bk. DAMGA).

ÂL-i EFRÂSİYÂB

(bk. KARAHAÑLILAR).

ÂL-i HALİFE

(آل خليفة)

Bahreyn Devleti'ni yöneten emîr ailesi

(bk. BAHREYN).

ÂL-i İMRÂN SÜRESİ

(سورة آل عمران)

Kur'an-ı Kerim'in üçüncü süresi.

Medine devrinde nâzil olmuştur, 200 âyettir. Fâsilası (ا ب د ر ط ق) harfleridir. Adını otuz üçüncü âyette geçen "âle İmrâne" ifadesinden

alır. Emân, Kenz, Tayyibe gibi daha başka adları da vardır. Bakara süresi ile birlikte ikisine birden "çifte güller" anlamına Zehrâvân veya Zehrâveyn denir. Bakara ve Enfâl sûrelerinin ardından hicretin 3. yılında Uhud Savaşı'ndan sonra nâzil olmaya başlayan sürenin tamamlanması muhtemelen hicretin 9. yılına kadar sürmüştür.

Âl* "âile, sülâle, akraba ve hânedan" demektir. "Peygamberlerin ümmeti, hükümdarların sadık tebaa ve has kulları" anlamına da gelir. İmrân* ise özel isimdir.

Kaynaklarda iki ayrı İmrân'dan söz edilir. Bunlardan ilki Hz. Mûsâ ile Hz. Hârûn'un babası, ikincisi Hz. Meryem'in babasıdır. Otuz üçüncü âyette adı geçen İmrân'ın bu ikisinden hangisi olduğu ihtilâflı ise de daha sonraki âyetlerin, özellikle Hz. Meryem'in iffeti ve Hz. İsa'nın peygamberliği ile ilgili oluşu, söz konusu İmrân'ın Hz. Meryem'in babası İmrân olmasını gerektirmektedir.

Sürenin nüzûl sebebi, peygamberlik konusuna açıklık kazandırmak, peygamberlerin Allah'a, birbirlerine ve diğer insanlara (ümme) karşı görev ve sorumluluklarını belirlemek ve onlar hakkındaki yanlış görüş ve inanışları düzeltmektir.

Bakara süresinde genellikle ulûhiyyet konusu üzerinde durulmuş, bu sürede ise peygamberlik meselesi ele alınarak bütün yönleriyle ortaya konmuştur. Süre gerek konu ve muhteva gerekse üslûp bakımından Bakara süresini andırmakta ve onun devamı gibi görünmektedir. Ayrıca Meryem, Hac, Enfâl ve Tevbe sûreleriyle de yakından ilgili bazı bölümler ihtiva etmektedir.

Müslümanlar hicretle birlikte önce Medine'de yaşayan yahudilerle, Uhud Savaşı'ndan sonraki yıllarda da hristiyanlarla karşılaştılar. Nitekim Bakara süresinde Yahudilik'le, bu sürede ise Hristiyanlık'la ilgili hususlara ağırlık verilmiş olduğu görülür. Bakara süresinde Hz. Âdem'in, bu sürede Hz. İsa'nın yaratılışı konu edilir ve iki yaratılış arasındaki benzerliğe dikkat çekilir. Bakara süresi, "Ey mevlâmız, kâfirlere karşı bize yardım et!" duasıyla son bulur (âyet 286); bu sürede o duaya icâbet etmek ve kâfirlere karşı kullanılmak üzere müslümanlara ilmî belgeler verilir. Bu da bilgi ve iman üstünlüğünün maddî güç ve üstünlükten önce geldiğini gösterir (âyet 139).

Sürenin ilk âyetleri ilâhî vahyin hedef ve maksadını açıklar. Daha önce indirilmiş olan Tevrat ve İncil gibi Kur'an da insanları doğru yola, hak dine yöneltmek için gelmiştir ve bu kitaplar birbirini destekler. Yine bu ilk âyetlerde ilâhî vahyin tefsir* ve te'vil*inde gözetilmesi gereken usul hakkında şu önemli ilke ortaya konulur: Allah'ın peygamberlerine indirdiği vahyin bir kısmı kesin anlamlı **muhkem*** âyetler, bir kısmı da değişik konuları açıklamaya yarayan, derin ve hikmetli mânalar taşıyan **müteşâbih*** âyetlerdir. Dinin temel ilkeleriyle ilgili ve kesin anlamlı olan muhkem âyetler kitabın anası, dinin anayasası sayılır. Birtakım incelikleri, sübjektif gerçekleri ifade eden ve değişik konulara uygulanabilecek çok yönlü, sembolik ve mecazî anlamlar taşıyan müteşâbih âyetler ise yoruma muhtaçtır.

Allah birdir, Allah katında din de birdir ve bu da İslâm'dır. İlâhî dinler kaynakta aynı temel ilkelere dayanır. Mülkûn ve melekûtun tek ve mutlak sahibi Allah'tır. O mülkûnû dilediğine verir. Verdiği nimetleri geri almaya da kadirdir. O'nun kudreti sonsuzdur ve her şey gücü yeter. Peygamberlerini seçmek ve seçtiği peygambere vahiy yoluyla kitap göndermek O'nun işidir. Âdem, Nûh ve İbrâhim'i, İbrâhim ve İmrân soyundan gelen peygamberleri seçip gönderen O'dur. Peygamberler yaptıklarını kendilerine mal etmezler. Bir peygamber olarak Hz. İsa da vakiyle bu gerçekleri dile getirerek, "Ben size rabbinizden bir mucize getirdim. O halde O'ndan korkun, bana da itaat edin. Gerçek şu ki Allah benim de rabbim, sizin de rabbinizdir. Öyle ise O'na kulluk edin! Doğru yol işte budur!" demişti (âyet 51).

Sürenin giriş kısmından hemen sonra gelen âyetlerde Hz. İsa'nın ailesi, anası, Meryem'in iffeti, babasız dünyaya gelişi ve irşadları, özellikle Allah'ın birliği hakkında söyledikleri açıklanmakta ve İncil'de bulunmayan bilgiler verilmektedir. Hz. İsa'nın misal olarak seçilmesinde onun özel durumu rol oynamaktadır. Çünkü o, peygamberler arasında, getirdiği din yanlış yorumlarla en çok çığırından çıkarılmış bulunan bir peygamberdir ve ümmeti tarafından "Allah'ın oğlu" olarak kabul edilmiştir (bk. et-Tevbe 9/30) ve tanrılaştırılmıştır (bk. el-Mâide 5/17, 72). Halbuki ulûhiyetle nübüvvetin birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. İşte bundan dolayı sûrede konu Hz. İsa'nın şahsında yeniden ele alın-

makta ve bütün yönleriyle aydınlığa kavuşturulmaktadır. Aslında mesele, yalnız hristiyanların değil onlarla birlikte diğer dinlerin, özellikle putperestlik kalıntısı bâtıl inanışların etkisiyle ulûhiyetin tenzih sınırlarını ihlâl eden bütün aşırı akımların ve batinî mezheplerin de meselesidir. "Allah'tan başkasına tapmamak ve insanların birbirlerini tanrılaştırmasına meydan vermemek" (âyet 64) ilkesine, Ehl-i kitap'la birlikte bütün insanlık davet edilmektedir.

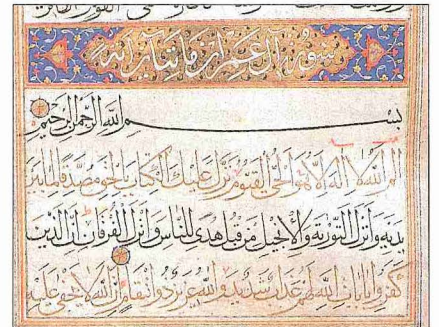
Sürenin bu başlangıç bölümünde nübüvvet konusunun ulûhiyete göre yerini belirleyen âyetler de bulunur. Bu mesele iyice aydınlığa kavuşturulduktan sonra peygamberlerin birbirlerine göre durumları açıklanır. Allah onların hepsinden **mîsâk*** almıştır: Her peygamber kendisinden öncekileri tasdik eder, kendisinden sonra gelecek peygamberi de haber verir ve ümmetine o peygambere inanıp yardım etmelerini tavsiye eder (âyet 81). Allah'ın İbrâhim ve öteki peygamberler vasıtasıyla gönderdiği din işte budur. Göklerde ve yerdekiler ister istemez O'na teslim olduğu halde kitap ehli olanlar kendilerini Allah'ın dininden başka bir din mi arıyorlar? Müslümanlar Allah'a, kendilerine indirilen Kur'an'a, İbrâhim, İsmâil, İshak ve Ya'kûb'a indirilenlere, İbrâhim soyundan gelen peygamberlere gönderilenlere inanırlar. Mûsâ'ya, İsâ'ya ve diğer peygamberlere indirilen kitaplara da inanırlar ve Allah'ın peygamberleri arasında fark gözetmezler, "Biz Allah'ın isteğine uyarız" derler (âyet 84). Allah'ın dini olan İslâm'ın yolu, peygamberler arasında ayırım yapmadan hepsine inanmaktır. Kim İslâm'dan başka bir din peşinde koşarsa o din kabul edilmeyecek, o kimse âhirette ziyan edenlerden olacaktır (âyet 85).

Peygamberlerin ümmetlerine, onların da peygamberlere karşı görev ve sorumlulukları da şöyle belirlenmektedir: Allah kullarını sevdiği ve kayırdığı için onlara peygamber göndermiştir (âyet 30), kendi içlerinden bir peygamber göndermekle büyük lutfu bulunmuştur. Çünkü müminler dilini anladıkları o peygamber sayesinde doğru yolu bulur, hidayete ererler; Allah'ın kitabını öğrenir, hikmeti tanırırlar; kötü huylardan arınırlar, ahlâken yücelip olgunlaşırlar. Oysa daha önceleri apaçık bir sapıklık içindeydiler (âyet 164). Peygamberlerin görevi yalnızca söyleyip geçmek ve birtakım dinî bilgileri öğretmekle yetinmek değildir. Onlar din ve ahlâk eğitimiyle

de görevlidirler. Bir peygambere inananlar ona ümmet olurlar. Her ümmet peygamberinin emirlerine uymak, onu örnek almak ve izinden gitmek mecburiyetindedir. Allah'a ve O'nun emirlerine itaat demek, peygambere itaat demektir (âyet 32). Allah'ı sevdiklerini söyleyenlere Peygamber'in şöyle demesi istenmektedir: "Siz eğer gerçekten Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın" (âyet 31). Gerçek müminler, "Ey rabbimiz, biz senin indirdiğine inandık ve Peygamber'e uyduk, bizi sana inananlarla beraber yaz!" derler (âyet 53). Din peygamber eliyle gelir, fakat peygamberin ölümüyle son bulmaz: "Muhammed ancak bir peygamberdir. Kendisinden önce de birçok peygamber gelip geçmiştir. Pekî o ölür, ya da öldürülürse siz gerisin geri küfre mi döneceksiniz? Geri dönmekle kimse Allah'a zarar veremez. Oysa Allah şükredenleri mükâfata erdirecektir" (âyet 144).

Gerek müşriklerden gerekse Ehl-i kitap'tan bazı kendini bilmez fâsıklar, Hz. Peygamber hakkında iftira ve dedikodular yayıyorlar ve onu küçük düşürmeye çalışıyorlardı. Hz. Peygamber ve müslümanlar da bu sataşmalara üzülmüyorlardı. "Seni yalancılıkla itham ettilerse -üzülme-; senden önce apaçık mucizelerle, **suhuf*** ve aydınlatıcı kitaplarla gelmiş olan nice peygamber de yalancılıkla itham edildi" (âyet 184). Böyleleri sizi üzmemekten öteye gidemezler, size büyük zararlar veremezler. "Onlar aşağılığa mahkûm edilmişler ve Allah'ın gazabına uğramışlardır. Bunun sebebi de Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve haksız yere peygamberleri öldürmüş olmalarıdır; ayrıca isyan edip taşkınlık yapmalarıdır" (âyet 112).

Âl-i İmrân sûresinin muhakkak hattıyla yazılmış tezhipli serlevhası ile ilk âyetleri

Hız. İsa'nın şahsında görüldüğü gibi, bir peygamberin ümmeti tarafından tanrılaştırılması nasıl yanlış ve yakışık almayan bir durumsa, bir peygamberin iftiraya uğrayıp hakaret görmesi ve alelade bir insan yerine konması da hatalı bir tutumdur. Çünkü peygamberler Allah tarafından seçilmiş din ve ahlâk elçileridir. Ümmetlerinin ulu kişileri ve ataları hükmündedir.

Bir dini belirleyen üç önemli unsur vardır. Bunlar kitap, peygamber ve mâbeddir. Bir din kendine mahsus kitabı, peygamberi ve kutsal mâbediyle ayrı ve bağımsız bir din özelliği kazanır. Sürenin başında Hız. Peygamber'e inen kiptan, bunun da Tevrat ve İncil gibi bir din kitabı olduğundan söz ediliyor. Daha sonra Hız. Muhammed'in bir peygamber olduğu vurgulanıyor. Geriye kutsal yer olarak mâbed konusu kalıyor. Sürede kutsal yer olarak Mekke'deki ilk evden (Kâbe) ve oranın bereket ve hidayet kaynağı olduğundan söz edilmesi (âyet 96), dinin tamamlayıcı unsuru olmasından dolayıdır. Daha önce nâzil olan Bakara sûresinde Kâbe'nin kible olduğundan ve bunun öneminden söz edilir. Çünkü Medine'deki yahudiler, başlangıçta müslümanların Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya doğru namaz kılmalarını istismar ediyor ve dillerine doluyorlardı. Bunu bahane ederek Müslümanlığı Yahudiliğin basit bir taklidi, bir kolu gibi göstermeye kalkışıyorlardı. Kiblenin Kâbe'ye çevrilmesiyle Müslümanlık ayrı ve müstakil bir hüviyet kazandı. Bu sürede yalnızca kible olarak değil kutsal yer olarak orayı ziyaret etmenin gereğine dikkat çekiliyor. Böylece din olarak İslâmiyet'le beraber ümmet olarak müslümanlar da kendilerine mahsus özellikleri bulunan apayrı bir cemaat ve müstakil bir ümmet haline geliyorlar. Yahudilerle giriştikleri mücadeleler, müşriklere karşı verdikleri savaşlar, Necran hristiyanları ve öteki hristiyan heyetlerle yaptıkları dinî görüşme ve münazaralar da müslümanların müstakil ve apayrı bir ümmet olma yolunda hızla ilerlemelerine yardımcı olmuştur. İşte bu sürede gerek müşriklere gerekse Ehl-i kitap ile olan bu mücadelelere genişçe yer verilmiştir. Diğer din mensuplarına karşı çeşitli durumlarda alınacak tavırlar belirlenmiştir.

Müslümanlar iyiliği yaptıran, kötülüğü engelleyen ve Allah'a inanan bir kitle oldukları için insanların yararına ortaya çıkarılmış en hayırlı bir ümmettir (âyet 110). Bu özelliklerini korudukları

sürece üstünlüklerini ve hayırlı ümmet olma vasıflarını devam ettireceklerdir. Düşmanları çoktur, ama onlardan korkup çekinmelerine gerek yoktur. İmanlarını ve özelliklerini korudukları ve birbirleriyle dayanışma içinde oldukları sürece düşmanları kendilerine zarar veremeyeceklerdir.

Süre içinde yer yer sabırdan, cesareten, kin ve öfkeye yenik düşmenin tehlikesinden söz eden âyetler de bulunmaktadır. Bütün bunlar teşekkül etmekte olan İslâm toplumuna huzur ve güven içinde yaşamanın şartlarını öğretmeye yönelik uyarılardır. Süre, âdeti kendisini baştan sona özetleyen şu âyetle son bulur: "Ey iman edenler! Sabredin, sebat gösterin, birbirinizle dayanışma içinde olun ve Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının ki felâh bulasınız."

Âl-i İmrân sûresinin faziletine dair bazı rivayetler vardır. Müslim ve Tirmizî'nin naklettiklerine göre Bakara ve Âl-i İmrân sûreleri, onları okuyup gereğiyle amel edenleri kıyamet günü ateşten koruyacaktır. Bir başka hadiste ise Âl-i İmrân sûresinin son on âyetini okuyup da onlar üzerinde düşünmeyenlerin kendilerine yazık etmiş olacakları ifade edilmiştir (bk. Münzirî, II, 373).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "âl" md.; *Lisâ-nü'l-'Arab*, "âl" md.; Müslim, "Müsâfirîn", 253; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 4; Taberî, *Tefsîr*, III, 107-246; IV, 2-149; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, II, 582-743; III, 2-188; Münzirî, *et-Tergîb ve't-terhîb* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Beyrut 1399/1979, II, 373; III, 184-189; Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, I, 515-759; M. Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), III, 153-376; IV, 3-319; Elmalılı, *Hak Dini*, II, 1009-1266; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, İstanbul (1955) 1980, s. 82-113; a.mlf., "Âl-i İmrân", *İTA*, I, 254-259; M. Hamîdullah, *Le Coran (Traduction Integrale)*, Paris 1971, s. 52, 555-556; Muhammed Hüseyin Tabâtabâî, *et-Mizân*, Kum 1394/1974, III, 5-387; IV, 4-133; Kâsimî, *Me-hâsinü't-te'vîl*, Beyrut 1398/1978, IV, 4-241; Roger Arnaldez, *Jésus Fils de Marie Prophète de l'Islam*, Paris 1980, s. 23-28; Abdullah Aydemir, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri*, İzmir 1981, s. 133-135; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, III, 143-308; IV, 5-209; J. Eisenberg, "İmrân", *İA*, V/2, s. 986; a.mlf. — G. Vajda, "İmrân", *ET* (İng.), III, 1175.

EMİN IŞIK

ÂL-i MUHAMMED

(bk. ÂL).

ÂL-i OSMÂN

(bk. OSMANLILAR).

ÂL-i SABÂH

(âl صباح)

Bugünkü Küveyt Devleti'ni yöneten emir ailesi
(bk. KÜVEYT).

ÂL-i SÂNİ

(âl ثانى)

Katar'da devlet yönetimini elinde bulunduran emir ailesi
(bk. KATAR).

ÂL-i SUÛD

(bk. SUÛDİLAR).

ÂL-i YA'KÛB

(âl يعقوب)

Hız. Ya'kûb'un soyundan gelenleri ifade eden bir tabir.

"Yakuboğulları" anlamına gelen Âl-i Ya'kûb Hız. Ya'kûb'un dininden ve soyundan olanları da ifade eder (bk. ÂL). Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmekte (bk. Yûsuf 12/6; Meryem 19/6) ve tefsirlerde Hız. Ya'kûb'un oğulları, torunları, ilim ve nübüvvet vârisleri, onun zürriyetinden olsun olmasın dinini benimseyenler diye açıklanmaktadır.

Kur'an'da bu tabir dışında Hız. Ya'kûb'un oğullarını, torunlarını ve neslinden gelenleri ifade eden âyetler de vardır. (bk. el-Bakara 2/132-140; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/163; Meryem 19/5-7; el-Ankebût 29/27). Kur'an'ın çeşitli sûrelerinde Hız. Ya'kûb ve oğullarına temas edilmekte ise de onlardan bilhassa Yûsuf kıssası dolayısıyla Yûsuf sûresinde bahsedilmektedir. Ya'kûb'un oğullarından Kur'an'da sadece Yûsuf'un adı geçmektedir. Hız. Ya'kûb'un lakabı İsrâîl olduğundan onun soyundan gelenlere Benî İsrâîl de denilmektedir. Âl-i Ya'kûb ve Benî İsrâîl tabirleri muhteva farklılığına rağmen aynı kavmin insanlarını ifade etmektedir. Muhteva bakımından Benî İsrâîl umumi, Âl-i Ya'kûb ise hususidir. Benî İsrâîl ile, Hız. Ya'kûb'un soyundan, dininden olan veya olmayan milleti, Âl-i Ya'kûb ile de onun aile fertleri, oğulları, torunları ve doğrudan onun soyundan, dininden olan ümmeti kastedilmektedir. Çünkü Kur'an'da gerek Âl-i Ya'kûb tabirinin geçtiği âyetlerde, gerekse o sülâleden bahseden diğer âyetlerde onların Allah'ın emrine uydukları, ibadet et-